

OROL

ČASOPIS PRE ZABAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. XI.

Turč. Sv. Martin, 31. augusta 1880.

Číslo 8.

Calija.

Povešť od *Vojanského*.

(Pokračovanie.)

X.

Padaly Krakovany vždy hlbej a hlbej. Abraham Diamant nebol jediným ťžerníkom, k nemu sa hodne pripojil Izak Karpeles a Jonas Grünbaum. S úpadkom hmotným išla ruka v ruku mravná zkaza, a jakoby tá bieda bola posmelujúcim momentom k rozpustilosti, množily sa krčmy, nočné hulákanie, pračky a nezdoby boli na dennom poriadku. Zle ošatení, skoro večne podnapití pandúri mali skoro deňne prácu. Väzenia nebolo nikdy prázdne, v kriminálnom protokole slúžnovskej písárne zaznačené boli mená niekedy statočných a majetných hospodárov. Učítelia treli biedu, lebo sa jim ani ten ináč chatrný plat nedostával. Biedne Krakovany boli na nízine. Ľudevit Branský to všetko videl, a srdce ho bolelo. On, muž diela, díval sa bezčinne na zkazu.

„Niet vo mne tej sily,“ dumal, „o ktorej snívala moja pýcha. Myslím na seba, moje vlastné záležitosti pohlcujú celú moju bytnosť. Jak nehodný som služobník. Kdeže je tá žiarlivosť, ktorá túžobne svietila v prsiach mojích! Žiara potuchla! Kdeže je ten živý oheň, ktorý rozpaloval hrud' moju. Vyhasol. Do nízkych sebeckých prúdov vtrhla ma náruživosť! A či je tá náruživosť prečinom. Veď i ona je svätým svetlom a nadšením plameňom horúcim. Život je pustina bez chvíľ nadšenia. Či je to nie, či je moja láska pravá, naozajstná a nesmie-

všetko jedno, zkadial sa nadšenie to prúdi a jakým smerom z prs vyviera? Činnosť je omamujúci huk, ktorý zahlušuje ten vyšší, velebnejší život duše. Žijem. Cítim, jako skrsajú vo mne nové životné sily, oni vrú klokočami, šumia harmonicky, snivo, unylo. Nemožno mi prerušiť túto sladkú nehu vnútorného života, kľopotom nádeľníckej práce. Mňa osud nevybral z pomiedzi tisícich za práveho faktora života nášho. Vychytím sa, učím, chodím, namáham sa do výčerpania všetkých síl — a potom klesám v dumu bezplodnú, unavený na duši a tele. Či niet u nás žiadnej organickej spôsobilosti riasť a veliť sa z vnútra na vonok? Všetko musíme prijímať iba darom, náhodou, a nutnosťou? Či lebky slovenských ľudí sú ináč utvorené jako lebky iných, či krev naša má iné chemické prvky jako krev druhých národov? Tuším, tuším! Jaká túžba činu, ostrá energia zachvátila mi hlavu — a teraz zas cítim protiven, nudu a opovrhujem zemou, obkolesený oblakami fantázie a vystretý na mäkký vankúš dím sladkých snov.“

Branský bol zúvaný až k milobe. Robil si výčitky nad vyznaním, ktoré sa mu tak vykľadlo pod lipou. O pravom smýšľaní Anny nebol na čistom. Ona mu bola opravdovou hádkou s jej nestálym, nervósnym bytom. „Ba či je moja láska pravá, naozajstná a nesmie-

šaná s počítaním, ktoré nemajú nič spoločného s láskou? pýtal sa sám seba, a ovesil smutne hlavu. Lampu zahasol, šalokatre spustil, aby sa nachádzal v čím väčšej tme. Vo tme cítil sa byť jaksi oslobodený od ťažky tela, predvolal dušu a svedomie pred súdnu stolicu rozumu, a pokiaľ oči nič nevideli, domnieval sa, že bude súd nestranný, bezprostredný a spravodlivý.

Ale ten rozum nechcel súdiť. V hlave rozkladala sa taká tma, jako v izbe. Myšlienky behaly v nesriadennom roji, a nemohly sa sústreďovať na jeden predmet. Branský cítil hľadanie nikdy nepocítenej muky.

Včasne ráno, ešte bolo slnko za obzorom, počul v polosne cvendžanie ostrôh a strný krok. Prešiel rukou tvár a zodvihol sa v posteli. Žulinský bez klopania otvoril ticho dvere a vnišiel.

„Čakám vás, pane Branský, všetko v poriadku. Pan Lubomirský odišiel včera do Dubiny.“

Lubomirský, poľský šľachtic, bol druhý sekundant Ludovítov. Bola to živá, fantastická chlapina, s príjemnými elegantnými mravmi, ktoré darmo napodobňujú brandeburskí junkeri. Vypadá jim to tak, jako keby chcel vól napodobniť koketný chod jeleňa. Lubomirský súčasťou sa v poľskom povstaní, upadol do zajatia, a bol na svobodu pustený s tým doložením, že sa viac nevráti do Ruska. Jeho majetky mu aboloval štát a síce veľmi bo-hate, čo pripisovali vysokej protekcii. Nepo-seda, tuhý kartár, náklonný k dobrodružnému životu, bol nič menej dokonalým kavalírom, otvoreným čestným druhom a veľkým poklon-níkom ženského sveta. Radi ho videli v kru-hoch spoločenských, bár často sarkasmom drážil hlavných zástupcov vonkovských spo-ločností. Jeho polotemná minulosť, živý ľahký rozhovor, elasticke obraty, výtečnosť vo všet-kých temer kavalirských cnostach, to všetko oprávňovalo ho ku výtkovaniu nad nezručnosťou a deťinskosťou našich neokrúchaných firtlišov. Žulinský sa oboznal s ním v Pešti, a povolal ho k sebe jako hosťa.

Branský sa rýchlo obliekol — a až teraz padla mu na dušu jakási tupá úzkosť. On ne-vrelo prešiel párkrát po izbe a zastavil sa

pred základňou. Hnev sa mu zbúril v útrobach keď zbadal, že jeho tvár je neobyčajne bláda.

Žulinský sedel na ľahkom kočiariku a švihol netrpelivo bičom. Branský sadol vedľa neho, sluha vyskočil na voz a sedel na pan-skom sedlisku drevene, rovno, jakoby bol ražen zhltoľ. Gróf švihol do koní a voz ubierať sa rýchlo smerom k Dubinej.

Medzi cestou sdelil Žulinský svojmu pria-telovi do podrobná ustanovené podmienky súboja. Ustanovené strieľať sa s napredova-ním, tak že po danom znaku môhol každý strieľať kedy sa mu páči.

„Radím vám vyčkať jeho ranu,“ hovoril gróf Branskému. Nervy sú tichšie. Luto by mi bolo, aby ten lahtikár ľahco odišiel dnes z Dubiny! Ktožeby môhol počúvať jeho chva-stúnstva po takom šťastnom východe.

Branský mlčal. Jeho krev bola rozbitá hnevom, že sa nachádzal v položení práve tak smutnom, jako nebezpečnom. Ustnul nad vážnosťou, s jakou ponímal vec jeho pan a priateľ Žulinský, a zlosť sa mu búrila v útro-bách nad povedomím, že čo robí, nerobí z vlastného pudu a presvedčenia, ale že je hračkou v rukách iných. Vojak ide smelo do boja a hľadá v okamihoch odúševnenia chladno-krevno do hrtana smrť, ale nerád človek váži životom pre hračku, a za hračku po-výť zval všetko toto duellantstvo Branský.

Ráno bolo utešené. Hojná rosa padla z neba, a osviežila za dážďom upiace rastlinstvo. Prvé blesky slnka osvietili horn bájočným svetlom, štihle stĺpy bukových pňov odrážaly sa ná-madne od temného úzadia, kam ešte nemohly vzniknúť slnečné lúče. Chladný dych vial z kú-kov a vôňa vystupovala z horských kvetov, už navštevovaných veľmi. Belasé zvonky na dlhých stopkách kývali hlávkami v slabom vetierku. Piesková cesta, pokropená hojnou rosou bola celkom temnošedá, až kolesá grófskeho povozu zanechávaly bielu stopu za sebou, suchý piesok na poréhu vytlačajúc. Kane firkali a veselo máchali chvoštami.

„Sme prví,“ preriekol gróf dojauc na tak zvanú „tureckú tablu,“ miesto to uhovorené s Kaprossym a Parákom k duešnému dosta-veničku. Oba mužovia soskočili z vozu. Žu-linský vytiahol z vozovej truhly analú, krásne

pracovaní koženú skrinku, a velel sluhovi s vozom nižej. „Tam pod veľkým bukom pri studničke čakaj“, pohodil grof svojmu sluho. Sluha obrátil voz a ospalým hlasom pokrikoval na kone. Medzi bučinou ztratil sa voz, a mužovia ostali sami. Žulinský sadol si nevrle na zotatý klát.

„Nepekni páni nechajú čakať,“ prrmal pod fúz.

„Ba i Lubomirský kdesi mešká,“ pridal Branský, „a vravíte, že šiel napred.“

„O toľko niet starosti! Len aby nevystala hlavná osoba! Neverím, žeby sa Masloň postavil vedel pred odpoveď píštole. Znam pohľad tento zo zvláštnej zkušnosti, aj to viem, že to tak roztrasené čuvy, jaké má Masloň, sotva vydržia.“

„Besnota nahrádza zmužilosť,“ povedal Ladovít! Cítil jakúsi nevrlosť, že mu skoro milá bola pochybnosť grófova. Avšak skoro sa našiel. Nezádľho ozval sa rachot voza. Za chvíľu prišiel Masloň so svojimi sekundantmi. Bol blády, jeho oči behaly neisto po prítomných. Lenivým krokom pritiahol sa aj Lubomirský. Neďaleko v húštine mal koníka priviazaného, a tak sa zdá, že sa nudilo krásne to zviera, leho časom ozval sa jeho rehotaným vzduchom.

„Teda k práci, panovia,“ hovoril Žulinský, vstal a podal ruku Kaprossymu a Parákovi.

„Sme k službam,“ pohodil Kaprossy.

„Ano, k službám“, opakoval Parák.

Po obyčajných prípravách postavili sa oba protivníci na vymieranú diaľku jeden od druhého. Na zatlačkanie počat sa mal boj.

Do srdca Branského vlietol razom vztek. Jeho oči blýskaly ukrutnosťou. „Jako sa rozlútil,“ pomyslel Žulinský, „a indy jaký krotký a ústupný je tento človek! Kdeže sa podela jeho mäkkosť?“

„Všetko v poriadku?“ pýtal sa na hlas. Sekundanti sa vzdiali na bok, Kaprossy hodne ďaleko v ľavo a Parák ešte za neho. Lubomirský stál neďaleko Branského. Tento sa posmešne usmial.

„Pane Lubomirský, vy veľmi dôverujete tejto ruke môjho protivníka, mohli by ste sa sčlmať!“ Sotva to vyriekol, ozval sa z ľava teskrik.

Pistole sa zdvihly.

„Zvláštny to pohľad do temnej rúry píštole! Práve na čelo hladí mi nebezpečný otvor. A nad píštolou to pýchľavé oko! Nech striela kalika,“ dumal Branský a istým pevným krokom napredoval. Zarachotil výstrel. Masloňova ruka s dymiacou sa píštolou spustila sa dole.

„Hej to krásna vec,“ zazvonil príjemný hlas Lubomirského. „Okolo ucha švihla mi guľa.“

Masloň zbladol ešte viac. Celým telom triasla mu zimnica, že mu zuby hrkotaly, tak že jich stisol s napružením všetkých síl. Branského ozbrojená ruka klesla, len aby sa zas pomaly pozdvihovať mohla. Úplné ticho nastalo, každý tajil v sebe dych, ba aj tie stromy prestaly šumeť svojím bitím. Protivníci boli už na samých barierach, tak že zdalo sa byť púhou nemožnosťou, aby Masloň minula guľa. A práve práve v túto minútu pocítil tak vreľú lásku k životu jako nikdy, lásku k životu na pokraji temného hrobu.

V tom ozval sa výkrik z blízkeho kra. Baronka Perlingová vyrútila sa z húštiny a jako vetor hodila sa k Masloňovi, a postaviac sa pred neho, zavolala traslávym hlasom: „strielajte pane, strielajte do ženskej.“

Branský odhodil píštol. Sekundanti sa shrkli na jednu hrbu, v nedorozumení povstal živý hovor.

„Predlžujem zmenku,“ zavolať Branský svojím sonórnym hlasom.

Lubomirský pustil sa do krcovitého smiechu. „Veď je toto mytologická história,“ zavolať, sotva dychu popadajúc, „ani Venus neprišla tak výdatne svojmu Aeneasovi jako táto — matrona svojmu — klientovi.“

„Pokračovanie nasleduje,“ hovoril gróf Kaprossymu, „jako vidím, žiadna stránka nenie vinna na nemilom tomto intermezzo!“

Masloň sa začerveňal. Podal baronke ramačo a viedol ju preč z podivného bojišťa.

Už bolo slnko hodne nad obzorom, keď sa spoločnosť rozišla.

„Ani len poriadne raňajky nevyzerajú z tejto „komedie,“ riekol Kaprossy Parákovi, ťažko sa pratajúc do voza.

„Vec není dokončena,“ tešil ho Parík.
„Branský mu stroju gulku neodpustí.“

A Branský mu ju zo srdca odpustil. On bol spokojný v najhlbšom svedomí s výsledkom tohoto zriedkavého duellu. Sám prísny Žulinský tvrdil, že teraz je rad na Masloňovi, inscenovať pokračovanie. Od jeho postupu závisí jeho česť — Branský urobil svojej povinnosti zadost. To tešilo Ludovita. Svobodnými dlhými ťahy ssal do svojích pľúc hŕň vzduchu.

Branský sedel s grófom vo vozíku, Lubomirsky sprevádzal ich koňmo.

„Ja by som mal veľkú vôľu tohoto vášho hrdinu Masloňa bičkom vyhnat zpoza baronkinej sukne, ktorá ho ukryla pred gulkou!“ zlobno poznamenal Lubomirský, ktorý vždy a bôl. to najhoršie predpokladal o ľuďoch.

„Nervózne, požíle ženské sú nepochopiteľné stvory,“ odpovedal Žulinský. „celá scéna vyháňaná bola v hlave baronky. Ona sa iste dozvedela o všetkom, a ponač je Masloň veľmi vítaným hosťom v Prachove a —“ doložil so sarkastickým úsmevom, „ponač hrá výtečne piket — jaký teda diť! Za ňon je celý veľký román, plný efektov a potrasení! Zo starého zvyku nádpriadla teda pokračovanie románu tak asi jako Dumas — „Po dvadsať rokoch.“

Branský hľadel s tichou spokojnosťou pred seba a skoro by sa bol usmial nad epigramami svojho priateľa. Ale v duši jeho počalo zrazu mrkať. Dojem odohrávaného sa výstupu mizol, a na jeho miesto zasadla žravá starosť.

(Pokračovanie nasleduje.)

Lenského sloky.*)

Zo šiestej hlavy Puškinovho „Evgenij Onegin-a.“

XXI.

Sloky sa jeho zachovali
Mám jich: hľa tu jich milý hlas:
„Jak rychle zmizol v temnej diali
„Vesny, ach, mojej zlatý čas!
„Čo vravi ku mne deň budúci?
„Darmo hľadá ho zrak bleskúci,
„V hlbkej hmle tají sa on.
„Marný na sudbu žiaľby ston.
„Padnem-li, gulon porazený,
„Minie-li ona moju hrud',
„Bdenie či sen? Vše dobrý súd —
„Obom čas prísno ustálený.
„Blahoslavený strasti deň,
„Blahoslavený i tmy sen!

XXII.

„Blysne za rána lúč dennice
„I rozihrá sa jasný deň,
„A ja, môže byť, ja v hrobnice
„Spustim sa v temnotajnej sieň,
„A pamäť mladého poeta
„Zhltne tok lenivého Letha.
„Svet mňa zabudne; ale ty,
„Prideš-li, deva krásoty,
„Slzy preliať nad včasnou urnou
„A dumať: on mňa miloval,
„On mne jedinej venoval
„Zoru života s túhou búrnou!..
„Srdečná družko, mjeľ môj,
„Prídi, prídi: ja manžel tvoj!..“

Apostrofa na mladost.

Zo šiestej hlavy Puškinovho „Evgenij Onegin-a.“

XLV.

Poludnie prišlo nenadále
Mizne už sila neverná.
Už teda letíš v šedej diali
Ty mladost moja veterná?
Vďaka ti za dni roztúženia
Za smútok, bóle i mučenia

Za šum, za búre, za hody
Za sladké dary svobody,
Za všetko vďaka! Tvoje krásy
V búrlivých dňoch i tisine
V samoty dumnej hlbine
Tak hojne v lono sypala si!
Doš! Jasnou dušou novú púť
Nastúpim. Treba oddýchnuť.

* Večer pred súbojom písal riadky tieto Lenský, rozochvený láskou ku svojej neveste Olge Larinej, ktorá bola príčinou súboju.